

PROVINCIA AUTONOMA DI TRENTO

Dipartimento Istruzione, università e ricerca
Servizio per lo sviluppo e l'innovazione
del sistema scolastico e formativo
Ufficio di coordinamento pedagogico generale

Dobredojdovte vo Gradinka (jasli)

Benvenuti al nido in lingua macedone

F.I.O.R.E.
FAMIGLIA, INFANZIA,
ORIENTAMENTI,
RIFLESSIONI EDUCATIVE
0-3 ANNI

PROVINCIA AUTONOMA DI TRENTO
Dipartimento Istruzione, università e ricerca
Servizio per lo sviluppo e l'innovazione
del sistema scolastico e formativo

Dobredojdovte vo Gradinka (jasli)

Benvenuti al nido in lingua macedone

F.I.O.R.E.
FAMIGLIA, INFANZIA,
ORIENTAMENTI,
RIFLESSIONI EDUCATIVE
0-3 ANNI

Famiglia Infanzia Orientamenti Riflessioni educative - 0-3 anni
© Provincia autonoma di Trento – 2012
Dipartimento Istruzione, università e ricerca
Servizio per lo sviluppo e l'innovazione del sistema scolastico e formativo

A cura dell'Ufficio di coordinamento pedagogico generale
Miriam Pintarelli, Anna Tava
Collaborazioni
Monica Dalbon
Maria Fauri

Referenze fotografiche dai nidi d'infanzia
Comuni *Aldeno, Avio, Pomarolo, Tiarno, Riva, Volano, Trento*
Cooperative *Bellesini, Città Futura e Pro.Ges.*

Contributi

Antonio Mazza, direttore Unità Operativa Pediatrica "Valle del Noce" - Cles

Giuseppe Demattè, pediatra I.s. Distretto Centro Nord - Trento

Elena Anzelmo, psicologa, Dottore di ricerca Facoltà di psicologia dello sviluppo,
Università di Milano

Lucia Carli, professore ordinario Facoltà di psicologia dello sviluppo, Università di Milano

Barbara Ongari, professore associato di Psicologia dello Sviluppo e dell'educazione -
Università di Trento

Emanuela Paris, neuropsichiatra infantile, responsabile tecnico scientifico del Servizio di
Logopedia APSP "De Tschiderer" - Trento

Paola Venuti, professore ordinario Facoltà di Scienze Cognitive - Università di Trento

Stampa Litotipografia Alcione - Lavis (Trento)

BENVENUTI

al nido / [a cura dell'Ufficio di
coordinamento pedagogico generale,
Miriam Pintarelli, Anna Tava]. - Trento :
Provincia autonoma di Trento, 2012. - 95 p.
: ill. ; 24 cm. - (FIORE)

Nome dei cur. dal verso del front.

1. Asili nido - Guide per genitori 2. Bambini
- Educazione I. Trento (Provincia). Ufficio
di coordinamento pedagogico generale II.
Pintarelli, Miriam III. Tava, Anna
372.218

BENVENUTI AL NIDO

VERSIONE PLURILINGUE (in lingua macedone)

Collaborazioni

Adattamento e selezione testi
Grazia Modugno, Anna Tava

Traduzioni

Segreteria Generale della Provincia - I.S. per la realizzazione di grandi eventi
Cooperativa Città Aperta - Rovereto

Stampa Centro Duplicazioni PAT
Agosto 2012

Sodržina

Da zamislime	5
Prevenција i nega <i>Go prašame pedijatarot</i>	7
Dobar apetit! <i>Go prašavme pedijatarot</i>	13
Razdeluvanje i dočekuvanje <i>Go prašavme psihologot</i>	19
Igranje i otkrivanje na svetot <i>Da go prasame psihologot</i>	23
Da se bide i da se zboruva za sebe <i>Go prašavme neuropsihijatarot</i>	29
Stravovi i sigurnosti <i>Go prašavme psihologot</i>	35
Kako e vo gradinka <i>Gi prašavme vospituvačkite</i>	41
Gradinkite vo Trentino	49
Lični zabeleški	54

Da zamislime

Da si zamislime edna grupa od roditeli slični na vas

Koi imaat deca na vozrast od 3meseci do 3 godini , nekoi go doživuvaat prvoto roditelsko iskustvo, drugi pak veće imaat edno pogolemo dete ili očekuvaat drugo.

Veće gi nosat ili doprva ke gi nosat svoite deca vo gradinka, kade so sigurnost naiduvaat na eden ambient prisposoben za potrebite i želbite na decata , ličnosti koi uživaat so decata, podgotveni da slušaat , sposobni da se spravate so solzite i nasmevkite, i mnogu drugi ubavi raboti koi deteto ke gi nauči i spodeli.

I da si pretstavime deka stanuvajki del od ovaa zaednička avantura gi pravi i vozrasnite poslobodni vo iskažuvanjetu na svoite iskustva, somneži i kurioziteti.

Zamislete na ova mesto ,za da privleče želba za dijalog ,se najde i nekoj muž ili nekoja žena mudrec

Mudrecite se ličnosti koi znaat mnogu raboti, imaat pročitano mnogi knigi, videle mnogu nešta i gi znaat tajnite i strategiiite, isto taka znaat da ja protolkuvaat smislata na neštata. I eve go mudrecot sednuva megu roditelite i gi prašuva "Što sakavte da me prašate?"

Pominuva malku vreme, po nekoj prašalen pogled, koj da pocne?

Potoa sekoj gi prepušta svoite somneži, golemi ili mali ne e važno, razgovorot počnuva i prodolžuva, postepeno nadovrzuvajki se na prethodnite prašanja.

Prevenција i nega

Go prašame pedijatarot

Sekogaš se dvoumam kako da go oblečam deteto... Dali malite imaat porazlični potrebi od nas vozrasnite?

Istinktivno se misli deka bebinjata se pootporni na stud, vsušnost toa e točno no važi samo za prvite denovi potoa negovata telesna temperatura e kako kaj vozrasnite. Zatoa ne treba da se naoblekuva ako živee vo dobro zatopljeni prostorii. Navečer isto taka ne treba da se prekriva mnogu so cel da se izbegnat problemi vo spienjeto, potsetuvajki deka sobnata temperatura treba da se održuva na okolu 18 stepeni.

Se prepوراčuva da se oblekuva vo lesna i komotna obleka za da mu ovozmoži lesno dviženje i cirkulacija na krvta .Isto taka se prepوراčuva da se nosat kapi kako zimno vreme taka i koga se izloženi na sonce.

Izleguvanje nadvor koga e tolpo ili ladno , da ili ne ?

Mnogu e važno šetanjeto na otvoreno za mali bebinja i deca: izložuvanjeto na sonce osobeno go podobruva proizvodstvoto na vitaminot D, koj e osnoven za zacvrstuvanjeto na koskite, i za obnovuvanjeto na kožata. Ostanuvanjeto na sonce zavisi od godišnoto vreme: vo tekot na letoto se preporačuva izleguvanje na sonce nautro i prikvečer, sekoj pat zaštiteni so krema za sončanje so visok zaštiten faktor, vo drugite godišni vremenja pak, najdobro e izleguvanje vo tekot na denot. Isto taka se preporačuvaat mirni mesta so zelenilo i podaleku od soobračajot i zagaduvačkite gasovi.

Otkako počna da odi vo gradinka mojata kerka se razboluva često...

Infekciite, najčesto na dišnite patišta (poznatite nastinki), se slučuvaat najčesto vo prvite godini od životot osobeno vo periodot na prvata socijalizacija na deteto, so vlezot vo jaslite ili gradinka. Toa vleguva vo kontakt so mnogubrojni virusi i bakterii za koi negoviot imunološki sistem seušte ne e podgotven, negovite dišni patišta se seušte tesni so što polesno se nalepuvaat bakteriite, isto i fiziološkata "slabost" za iskašlivanje na sekretitie od dišnite patišta, i na toj način

balgamite se nataložuvaat. Bez isključoci vo prvite godini od životot za normalni se smetaat nastinkite koi se pojavuvaat često no i pominuvaat brzo bez osobeni komplikaciji.

Što treba da se napravi koga deteto treba da se vrati vo gradinka posle boledovanja?

Vo interes na bolnoto dete kako i za bezbednost na zdravjeto na drugite zdravi deca, deteto zadolžitelno treba da ostane doma ako ima temperatura povisoka od 38 stepeni ili pak pokažuva znaci na iznemoštenost pri izvršuvanjeto na aktivnostite vo gradinkata (na pr. ne se čuvstvuva dobro, otežnato dišenje, bolki vo stomakot, povrakanje ili proliv). Najdobro e da ostane doma se dodeka ne ozdravi totalno. Vraćanjeto vo gradinka vo sostojba koga ne e celosno izlečeno gi izložuva na golem rizik na zarazuvanje i možni posledici i drugite deca.

Možat da se manifestiraat zadocneti komplikaciji kaj bolesti koi ne se tolku opasni no možat da bidat ako se necelosno izlečeni. Kako na pr. otitis koj ako ne e celosno izlečen može da go namali i ošteti sluhot i posle nekolku godini.

Problem ni e da go naterame da spie.

Ritamot son-budenje vo prvite meseci od životot na deteto e različen od onoj na vozrasnite; vo ovoj period toa ne pravi razlika pomegu denot i noćta, negoviot ritam ne zavisi od sredinata tuku se rakovodi spored potrebite povrzani so gladta i žedta. Posle 4iot mesec, postepeno se priviknuva na nadvorešnite ritmi i naviki koi mu potpomagat pri sinhronizacija na vnatrešniot ritam so nadvorešniot i koncentracijata na sonot vo noknite časovi.

I pokraj toa ne zaspiva...

Eve nekolku soveti. Probajte da mu ja dadete da večerata što e možno podocna taka najadeno ke spie podolgo. Ako deteto plače ili se probudi plačejki proverete da ne e ispoteno, da ne e žedno ili za presoblekuvanje, no pri toa ne go vadete od krevetčeto, tuku držete go za race galejki go, so toa mu davate do znaenje deka ste mu blizu. Namalete ja svetlinata vo sobata za da može da si go prodolži spienejto.

Vo tekot an prvata godina masaža ili banjanje pred da zaspie mu go olesnuvaat zaspivanjeto. Prikvečerta bi trebalo da se namali igranjeto so igrački, podgotvuvajki go za spienje vo

smirivački ambient peejki mu pesnički i prikazni so tivok i melodičen glas, bez da se spomenuvaat čudovista, vešterki ili pak loši volci, raskažuvajte im prijatni prikazni koi nema da gi voznemirat.

Dali e vistina deka cuclata gi rasipuva zabite ?

Za deteto momentot na cicanje e spontano, bez razlika dali se raboti za cicanje od majkata, na cuclata ili prstot toa ima nutricionistička uloga.

Toa e vsušnost eden vid na mehanizam na nervno-endokriniot sistem koj go potpomaga varenjeto i ja zabrzuva absorpcijata na hranata.

Cicanjeto e isto i način na smiruvanje koj predizvikuva prijatni čuvstva. No treba da se napomene deka upotrebata na cuclata treda se prekine so tekot na vreme ,iako ne postoji određen moment koga treba da se prestane so nejzinata upotreba.

Kako i koga da se odvikne od cuclata?

Okolu 2ta godina malite probaat spontano da se odviknat, dokolku toa ne se sluči se preporučuva da se izbegnuvaat nenadejni i traumatski situaciji na odviknuvanje.

Vozrasniot može da mu pomogne pri odviknuvanjeto namaluvajki ja postepeno negovata upotreba, davajki mu go samo vo slučai koga e izmoreno ili treba da spie.

Koga e najdobriot period?

Ne e ist za site ,ne postoji precizen moment. Najčesto se gleda po decata dodeka igraat, koga se na prošetka i osobeno koga zboruvaat so roditelite, vo ovie slučai nema potreba od cucla vo ustata, naprotiv togaš može da mu se kaže na deteto "Daj mi ja cuclata, bez nea ke zboruvaš pojasno" ili pak "Sega daj mi ja cuclata, ke ti ja vratam koga ke se izmoriš od igranje. Znači upotrebata i namaluvanje na koristenje na cuclata zavisi od vozrasniot.

Mi velat deka treba da počnam da go naviknuvam da si gi mie zabite na 2 godini. Mi se čini deka e rano!

Površinata na štotuku izlezenite zabi ne celosno mineralizirana pa zatoa tie se osobeno sklone kon karies.

Zatoa pravilnata higijena ušte od mali i zemanjeto na odredena doza na fluor se mnogu važni za zaštitata na zabite od karies.

Uste vo periodot na doenjeto i dohranata vo ustata na deteto može da se stvori karies kako posledica od postojaniot kontakt

na zabite ili gengivite so tečnosti koi sodrzat šeker kako što e mlekoto, proizvodi vo prav ili pak ovošnite sokovi. Zatoa ne treba da se ostava deteto da zaspi so sišeto so mleko ili sok vo usta i posle sekoj obrok treba da se izmijaz zabite ili da se pominat gengivite so edno vlažno i čisto krpče. Podocna se preporečuva mienje na zabite bez pasta ili pak so malku pasta za pogolema svežinata vo ustata. Pri toa vodejki griža da deteto ne ja progolta pastata bidejki može da mu predizvika stomačni problemi.

Me zagrižuvaj nesrečite vo domot.

Vo prisustvo na deca potrebno e da se osmisli sekoj del od domot za da mu se ovozmoži slobodno i sigurno dviženje, odstranuvanje na site ukrasi, stavanje na nedostapni za nego mesta detergentski, zaključuvanje na fiokite so predmeti opasni za nego. Da se izbegnuva ostavanje niz domot sekakov vid na alati, lekovi, sredstva za čišćenje, kozmetika i parfemi, site ovie raboti treba da se smestat vo zaključeni škafovi ili mesta teško dostapni za deteto. Stavanje na mesto na električnite aparati, i da ne mu bidat na dofat električni kabli i da se začitat štekovite so plastiki. Isto taka opasni se i stolčinja koi se blizu prozorcite ili na balkonite. Mnogu pati sakaat da udiraat so predmetite, pa može da se sluči da go pogodi televizorot, nekoja staklena vetrina ili ogledalo.

Ako pri pağanjeto si ja udri glavata, kako da ocenam kolku e strašno?

Ako si ja udri glavata treba da se zagrizite ako vednaš ili nekolku časovi podocna se požali na bolki vo glavata, poteškotii pri gledanjeto ili ramnotežata ili povekekratno povračenje, ako od uvoto ili od nosot mu teče krv ili prozirna tečnost, odnesuvanje za koe treba da razmislime e i neprestanoto plačenje, promenata na raspoloženieto ili zboruvanje i dviženje na neobičen način. Se razbira ako dete ja izgubi svesta ili ne se probudi i ako go razdrmate jako ili pak spie mnogu poveke od voobičajenoto, treba vednaš da se odnese vo bolnica.

Koi se najrizičnate mesta ?

Nikogaš ne go ostavajte deteto na povisoki mesta vo tekot na presoblekuvanjeto, i pred da go presoblečete sekogaš imajte na dofat seto ona što vi e potrebno.

Ako se oddalecite makar i za moment zemet go se sebe ili ostavete go na podot. Ostavajte go da si igra na podot! Ušte od prvite meseci decata se dvižat i se prevrtuvaat. Vo krevetčeto ostavajte go na grb i bez pernica.

Izbirajte obični krevetčinja bez dodatoci koi bi možele da go zaduшат. Koga go banjate ni za moment ne go ostavajte samo, poradi težinata na glavata i nedovolno podgotvenata muskulatura doenčinjata ne se vo sostojba da ja podignat glavata nad vodata i da e mnogu plitko.

Vo pogled na igrackite?

Decata stavaat se vo ustata, zatoa ne ostavajte na dofat predmeti so mali dimenzii (ne so pomal dijametar od 4cm), kako što se lešnici, kopčinja, bomboni. Ne za igrački sastaveni od mali delovi, vrvki ili sl. Opasni se i kesite od najlon vo koi deteto igrajkí si može da ja stavi glavata i da se zaduši.

Dobar apetit!

Go prašavme pedijatarot

Jas ja dojam mojata kerka od 4 meseci , za dva meseci trgnuva vo gradinka..dali da počnam so adaptirano mleko?

Se razbira odgovrot e ne, majčinoto mleko e najdobrata hrana za vašata kerka! Na najdobar način gi zadovoluva nejzinite potrebi vo prvite šest pa i poveќе meseci od nejziniot život. Vašeto mleko ima isto taka zaštitna funkcija, stanuva pootporna na zarazni bolesti i infekcii na koi ke naide vo sekojdnevniot život, toa ja dava najvažnata osnova za nejzinoto zdravje. Gradinkta e prijatel na majčinoto mleko: ovozmožuva najdobra sorabotka se dodeka može deteto da se doi.

Dali e podobro da se počne so dohrana pred trgnuvanje vo gradinka?

Vsušnost nie ne sme onie koi go odreduvaat momentot koga da se počne so dohrana. Ako mu obrneme poveќе vnanie na deteto, samoto toa ke ni pokaže koga e vistinskiot moment ,dohranata e prirodan moment i deteto samo ke ni pokaže koga e podgotveno. Ke zabeležite deka okolu 6iot mesec negoviot digestiven , imunološki i nerven sistem ke bide zrel za da pocneme so dohrana. Predvremenoto otpočnuvanje so dohrana može da ima negativni reakcii kako kaj deteto taka i kaj roditelite.

Pomislata deka nema da bidam so nego za negoviot ruček me rastazuva..

Za deteto ne postojat glavni jadenja i užinki. Toa se priviknalo so doenjeto deka jade koga ima poritrebata od toa, odgovarajki na vnatrešnitate znaci glad i sitost. Za sreka ne gi raspoznava ušte nadvorešnitate znaci kako sto se ruček ili vreme za večera, zatoa nema da bide problem da mu se ponudi nov vkus navečer koga e soberena celata familija. Malite sekogaš gi privlekuva toa što e vo činiiiite na vozrasnite pa se preporačuva na toj način da počne da isprobuva novi vkusovi.

Dali e vistina deka gotovite jadenja ,kako što se kašičkate se posigurni?

Vašeto dete ušte dodeka se naoga vo matkata ja izučuva hranata na majkata preku amniotinskata tečnost. Podocna so doenjeto negovoto iskustvo za vkusovite i mirisite od majčinata ishrana se poveke i poveke se razviva. Pa zatoa toa e spremno za ishranata koja se priprema vo semejstvoto sekogaš vodejki zmetka za negovite sposobnosti za džvakanje i goltanje na hranata. Gotovite jadenje,kako kašičkate, se neopodni koga dohranata se vnesuva porano vo zavisnost od sposobnostite na deteto, no koga deteto e podgotveno za vnesuvanje na druga hrana tie ne se poveke potrebni. Pokraj neodolivite reklami i od pogled na praktičnosta se prepوراčuvaat, no nemožat nikogaš da ja pominat vrednost na hranata koja se prigotvuva vo kujnata.

Bi možele le li da navedete tabela za postepeno vnesuvanje na proizvodi vo ishranata?

Mislam deka ishranata po odredena šema ne e najdobrata rabota. Ishranata e odraz na samoto dete, negoviot karakter kako i odnoseite među deteto i negovoto semejstvo. Prepوراčuvam vo periodot od 6-9 meseci deteto da vkusi golem del od namirnicite. Vkusovite koi deteo ke gi proba vo semejstvoto ili gradinkata ke ostanat sekogaš vo negovata memorija.

Jas sum alergicna na neкои raboti,dali da mu gi dadam tie namirnici na moeto dete?

Nutricionistite potvrduvaat deka decata od 6-9 meseci možat da probaat sekoj vid na hrana bez rizik od alergii,proliv itn. Sepak imajќi go vo predvid prisusutvoto na alergii vo semejstvoto, novite jadenja treba da se vklučuvaat vo ishranata so pretpazlivost so interval od 3-4 dena i edno po edno.

Vo gradinka mi velat deka mojata kerka od 18 meseci jade se,no doma saka samo mleko!

Deteto vo tekot na vtorata godina ima pomali potrebi za energija i zatoa negoviot interes za hrana i novi vkusovi e mal.

Megu drugoto treba da se napomene deka dnevna doza na mleko ne treba da bide poveke od 500ml, vo sprotivno ke mu ja namali potrebata za drug vid hrana; isto i ovošnite sokovi i ostanatite zasladeni tečnosti ne se del od zdravata ishrana. Zdravata ishrana se sastoi vo zemanje na hrana koga ima navistina potreba i vnesuvanje na različen vid na proizvodi. Menito vo gradinkata go odreduva nutrizionist.

Zošto so mene ne saka da jade?

Potvrdeno e deka čestoto koristenje na šiše so cucla za mleko i ovošni sokovi – ja namaluvaaat gladta kaj deteto i se vnesuvaaat kalorij na nepravilen način. Važen faktor e i načinot na koj mu se nudi hranata na deteto: obrokot treba da se doživee kako prijaten moment zaedno so sememjstvoto, a količinata vo činiite treba da bide vo soglasnost so potrebata na deteto, bidejki ponekogaš se isplašuvaa od prepolnetite činii.

Vo sekoj slučaj vo gradinkata gi upatuvaaat kon zdrava isharana!

Familjiata ima važna uloga vo ovoj del. Deteto uči mnogu poveke od odnesuvanje na vozrasnite otkolku od iljada zborovi. Zatoa najdobro e site vo kućata da se hranat na zdrav način ušte na početokot na denot, so osobena važnost na doručekot.

Nautro sekogaš se nema vreme, site sme vo brzanje.

Navikata da se doručkuva e dobra za zdravje na lugeto na site vozrast. Deteto koe odi vo gradinka bi trebalo meću doručekot i užinata da vnese 20-25% od negovite potrebi energija. Doručekot treba da bide sostaven od raznovidna hrana so visoki nutricionistički vrednosti: mleko ili jogurti, leb, marmalat, svežo ovošje ili domašni peciva.

Mojot sin ima 2 godini jade se, duri i premnogu!

Konzumiranje na zelenćuk, ovošje i integralna hrana pomaga da se održi normalna težina. Vo gradinkata im se dava hrana za održuvanje na pravilen proporcionalen odnos ishrana-težina. Koj odnos e očigleden pri prvite godini koga vnesuvaaat proteini i po osmata godina koga počnuva debeleenje.

Znaci ušte na početokot treba da se uči na zdravi naviki!

Da, nautro ubav doruček zaedno so deteto ne ostavajki go samo na masata. Postepeno isfrlanje na šišeto so cucla. Mlekoto i sokovite od šiše so cucla vnesuvaat mnogu kalorij za kratko vreme no istotaka predizvikuva pojava na karies.

Koga se vrati od gradinka ako ne jadelo užina vo gradinkata najdobro e da go ponudite so svežo ovošje, poretko jogurt ili slatki peciva. Večerata treba da bide lesna, so sastojki koe se lesni za žvakanje, rakovodejki se sekogaš od ručekot da ne se priprema istoto jadenje.

Ostavanje vo gradinka i zemanje od gradinka

Go prašavme psihologot

Treba da počnam so rabota, mnogu porano... na moeto dete ke mu bide teško?

Zavisi od vozrasta na deteto, osobeno od situacijata kako ke reagira deteto t.e načinot na koj majkata ke mu ja prenese na deteto ovaa situacija. Ako se vo možnosta roditelite najdobro e deteto da počne vo gradinka posle prvata godina, poranoto trgnuvanje nema da mu predizvika nekoja posebna teškotija no ke ima vlijanje vrz razvojt na deteto.

Mnogu e važno da roditelite imaat ličnost na koja ke go doverat deteto bilo da e babysitter, vospituvackata ili babata, so koi toa ke gradi odnosi na sigurnost i ke moze slobodno da gi izrazuva svoite stravovi i emocii.

Što bi bilo korisno da se napravi?

Važno e početnoto prisustvo na roditelot vo gradinka. Potrebno e roditelite i vospituvackite da se spoznaat megu sebe, za da možat neusetno da gi prodolžat ritmite i navikite a so toa i da gi reguliraat postepeno emociite koi se pojavuvaat pri prvite razdelbi. Isto taka važno e i vremeto koe roditelot ke mu go posveti na deteto posle rabota zaedno igrajki si so nego.

Kako da mu objasnam deka treba da ostane so drugi lica?

Ako deteto e mnogu malo ovoj moment ne može lesno da se objasnii t.e da se opravda otsustvoto na roditelot, no se pak ne se otkazuваме, toa mu go pokažuvame so poveke znaci: pridružuvajkigo pri doaganjeto i odenjeto so čuvstvitelni gestovi a pomalku so zborovi, pri sto deteto na početokot gi prima samo emotivnite signali preku koi ja razbira porakata upatena do nego.

Što bi možela da napravam?

Bi možele li da usvoite odredeni rutini koi bi možele da gi pravte so deteto kako pred izleguvanje od doma (na primer nekoja kratka igra) taka i po doaganjeto od gradnka (na primer pripremanje na užina), taka deteto postepeno na prvata rutina

ke ja nadovrže i vtorata, na izleguvanjetu na roditelot i negovoto vraćanje.

Na koj naćin?

Bi moželu da e korisno da rećeme nosenjeto na nekoja igraćka vo gradinkata, koja sekoj den ke ja ostavi i potoa najde na istoto mesto. So toa ja vežba dinamikata na odenjeto i vrakanjeto, na ostavanjeto i naoganjeto.

Znaći treba da bideme vniimatelni vo odredeni momenti?

Vo poćetniot period na prilagoduvanje vo gradinkata, deteto sekojdnevno ke naiduva na isti lićnosti i predmeti. Ako roditelot go ostavi deteto so nasmevka doveruvajќi go na vospituvaćkata so nasmevka i doverba, razdelbata ke bide pozitivna; ako pak go ostavi so ćustvo na ųal i vina deka mora da go ostavi i da odi na rabota i deteto ke go doųivee momentot kako negativen.

Znaći deteto gi prima emociite od vozrasnite?

Ako roditelot ja ćuvstvuva i doųivuva razdelbata kako ne tragićna i bezopasna, isto i deteto ke ja doųivee kako takva , podobruvajќi go negoviot sociale razvoj i osvojuvanje na sopstvenata avtonomija. Ako pak ima problemi pri razdelbata decata bi moųele da imaat poteškotii pri zaspivanjeto i budenjeto, pri ishranata i da plaćat ćesto.

Mnogu mu e teško što treba da se razdeli od mene...

Teškotiite pri razdelbata se noramalni.Prvata razdelba na deteto od roditelot e kritićen psihološki proces. Sekoe dete ima razlićno vreme na prilagoduvanje,nekoi na poćetokot izgledaat kako da ne im e teško, no toa odnesovanje ne e preporaćljivo zatoa što porano ili podocna krizata mora da se pojavi, kolku podocna se pojavi tolku poteško e da se objasnat prićinite za nea. Na deteto mu se pomaga vo ovoj period na razdelba na postepen naćin i vo odredeno vreme. No, i roditelite treba da se protrudat pri razdelbata od svoite deca i nivnoto prepušćanje na vospituvaćkite, sozdavajќi so niv odnosi na doverba i podršќa.

Mojot sin ne se odvojuva od mene, ne saka da go ostavam!

Ako deteto pokaųuva preterana povrzanost so roditelot vo toj slućaj i na roditelot mu treba pomoš pri sooćuvanjetu so vakvite situacii.

Davajki mu do znaenje deka ne pravi ništo lošo tuku samo ja izvršuva svojata roditelska dolžnost.

Moeto dete e mnogu sramežljivo ,nepoznati ličnosti i ambienti go plašat. Poradi što?

Normalno, site deca do prvata godina od životot, pominuvaat niz faza koga imaat strav od nepoznati ličnosti.Kontaktot na deteto so sredinata i so nepoznatite luđe e pridružuvano so prisustvoto na roditelot, deteto nikogaš ne treba da se počuvstvova ostaveno na milost i nemilost.

Ako ima izgradeno cvrsta vrska so roditelot deteto postepeno će može da go koristi negovoto prisustvo i negovata podrška kako otskočna daska za početokot na negovoto otkrivanje na svetot.

Dodeka pak moeto se druži so site,i ne sluša predupreduvanja!

Postojat i deca koi se mnogu otvoreni sprema nepoznatite lica, ne se držat na rastojanie i brzo se zbližuvaat. Pokažuvanjetot na vakov vid na avtonomija može da bide i poradi negovata potreba za vnanie(ljubov). Znači treba da se razbere dali negovata otvorenost prema nepoznatite lica e reaktivna ili pak potrebata za emotivna privrzanost ne ja doživuva vo odnosot so roditelite i zatoa ja bara okolu sebe.

Igranje i zapoznavanje na svetot

Go prasavme psihologot

Znaat li malite deca da si igraat zaedno?

Igranjeto zaedno so vrsnicite e mnogu važno za razvojot bidejki potpomaga pri ojaknuvanjeto na sposobnostite pri soočuvanjeto, merenjeto na sopstvenite sposobnosti i počituvanjeto na pravilata pri zaedničkoto igranje.

No, istovremeno, ima i momenti koga deteto bilo vo zavisnost od fazata na negoviot razvoj, bilo od okolnostite vo koi se naoga, saka da bide samo, da se koncentrira ili pak ednostavno da bide samo vo svojot prostor bez da go poprečuvaat drugite. Niz igrata deteto uči, spoznava, eksperimetira, sozdava, izmisluva i gi izrazuva sopstvenite reakcii, stravovi i lutenja.

Mojata kerka si igra često sama, dali toa treba da me zagrižuva?

Ako deteto sekogšs igra samo i odbiva da igra so drugite može da postojat različni pričini: možno e da negovoto igranje vo izolacija poteknuva od poteškotiite da bide so drugite ili pak da se manifestira preku zafatenosta i koncentracija so igri za koi mu treba osobeno vnanie i posvetenost.

Bi trebalo da se preispita dali igrate se adekvatni na negoviot razvoj, dali igrata ja pravi so zainteresiranost i kreativnost ili pak e povtorliva, mehanicka i neekspresivna.

Ako od eden pogled nema za što da se grizite, od drug pak treba da se reagira pri involviranjeto na deteo vo igrate so drugite deca pa i vozrasni, i vo ovie slučai treba da mu se ponudi stepen na aktivnosti koi će gi pravi so zainteresiranost.

Zarem ne e pomalku čudno momče da si igra so kukli?

Postoenjeto na igrački za maški i ženski e mnogu preopredeljeno: ušte na početokot gi orientirame ženskite kon edni, a maškite kon drugi igri; samoto toa vodi kon ovaa nasoka. Vsušnost igračkite imaat svoja vrednost povrzana so nivnata funkcija i vistinsko značenje, zatoa mečot služi za borba a kuklata služi za eksperimentiranje kako e koga nekoj se griži za nekogo. Ne postoji ništo drugo osven socijalni predrasudi, koi gi delat neštata na maški i ženski.

Normalno e koga gi gledaat devojčinajta kao si igraat so kuklite da posakaat da probaat i tie kako e da se griziš za nekogo, griža koja nemože da se definira nitu kako maška nitu kako ženska. Na istiot toj način i devojčinjata može da posakaat da si poigraat so mečot za da se afirmiraat samite sebe i da si ja izmerat silata i moќta.

Dali e podobro da gi ostavime decata koga se karaat ili da intervenirame?

Karanjeto meѓu bratčinjata i sestrickite kaj roditelite često predzvukuva nervoza i strav deka deteto ke stane nasilno i nema da znae da se kontrolira.

Poradi toa sekogaš se pretpazlivi i vednaš interveniraat koga naidat na konfliktna situacija. No, za decata karanjeto e del od rastenjeto i možnost da naučat kako e da se bide so drugi a istovremeno i da se spoznae samoto sebe.

Vo koi situaciji treba da se reagira?

Roditelot treba da se vmeša vo karanicata možebi po završuvanjeto, taka što ke mu pomogne na deteto da razmisli za pričinite koi go predizvikale takvoto odnesovanje i da mu pomogne da razmisli podobro pred da se odnesuva taka nareden pat.

Dali deteto gi razbira kaznite?

Decata gi usvojuvaat mnogu brzo pravilata koi im gi nametnuvaat roditelite ili edukatorite, no nekoi ne go prifakaat značanjeto na kaznata. Ne veruvam deka sekogaš e potrebno da se prevzemaat kazni i zabrani. Značenjeto na kaznata decata pobrzo go podrazbiraat preku intonacijata i raspoloženieto na vozrasniot. Zatoa e mnogu važno da roditelite gi postavuvaat ograničuvanjata so doslednost, bez nervoza i so odlučnost, i da znaat da gi počituvaaat do kraj.

Jas po nekoe vreme nemožam da izdržam i popuštam...

Ograničuvanjata ne treba da bidat premnogu bidejki ne bi bilo možno da se počituvaaat site, i zatoa podocna ke izgledaat nepotrebni. No, tie što ke se postavat da bidat strogo počituvani bidejki na toj način deteto stanuva svesno za strogosta na negovite roditeli i negovata uloga na dete. So jasni ograničuvanja deteto ke nauči što treba a što ne treba da pravi.

No, ako ne gi počituvaa?

Mnogu e važno da pravilata bidat počituvani i roditelite da bidat kolku što e možno dosledni na toa. Ako majkata kaže deka nema da kupi bomboni treba da bide dosledna na toa, bidejki ako deteto plače i se frla na zemja i taa za da go smiri mu kupi napravila golema greška. Toa dete ke počuvstvuva deka e posilno od roditelot i za dobivanje na sekoja rabota ke gi povtoruva plaćenjeto i frlanjeto na zemja.

Ponekogaš koga odam da go zemam ne saka da si odi. Kako e možno toa?

Ima slučai koga majkata dojde da go zeme deteto od gradinka toa posaka da ostane da si poigra ušte malku, no majkata mu odgovara vednaš ne, no toa i ponatamu ostanuva da si igra i ne obrnuva vnanie na majkata koja mu vika da prestane i da odi da se obleče. Možebi e podobro ponekogaš da mu se dozvoli da ostane ušte nekoje vreme, zatoa što toa ponekogaš ima potreba da bide so majka si na mestoto kade što pominuva golem del od denot, no potoa koga se kaže deka treba da si odi treba da si trgne bez negoduvanje, a ne po 15 minuti.

Karakterot e nasleden ili zavisi od obrazovanieto?

Karakterot zavisi najveke od samata ličnost na deteto, odnosno od osnovniot temperament koj podocna se nadograduva vo zavisnost od opšttestvenata i obrazovnata sredina vo koja toa će raste. Znači deteto so silen karakter i tvrdoglavost ima preduslovi da stane takvo, no negovata edukativna sredina i tipot na vrska koja ke ja održuva so roditelite možat ovaa negova odlika da ja namalat ili zgolemat.

Vo ovoj period moeto dete za sè odgovara so ne, zošto?

Okolu vtorata godina zborot ne stanuva glaven vo rečnikot na deteto, na sekoe prašanje toa odgovara so ne, ova e prviot moment od evolutivniot razvoj na deteto koga toa stanuva svesno deka e različno od negovite roditeli, i deka može da pravi i nešto drugo osven toa što sakaat mama i tato, zatoa mu pričnuva zadovolstvo ovaa negova izjava. Sprotstavuvanjeto vo ovoj period e nepreporačljivo, deteto treba da nauči da kazuva ne i na toj način se dokažuva samoto sebe, no podocna treba da se spreči ovaa faza. Može da kaže ne za raboti koi ne se opasni za nego, no se pak treba da mu se zabranat onie koi ne se za nego.

So ќerka mi imam poteřkoti okolu oblekuvanjeto...

Ako deteto ne saka da ja obleće bluzata koja mu ja spremila majka mu večerta ne e vařno, dozvolete mu da izbere samoto i da obleće toa řto mu se dopaga. Naprotiv, ako pak vo zima saka da izleze bez palto, nema da mu dozvolite. Vo ovie slućai ne e potrebno mnogu objasnuvanje, samo treba da mu se dade do znaenje deka taka e zatoa řto majka mu odlućila taka. Deteto ke se protivi řto e i oćekuvano, no roditelot reřitelno i bez lutina treba da mu kaře deka treba da pravi kako řto ke kařat roditelite.

Naskoro oćekuvame prinova koga da poćnam da ja podgotvuvam za doaganjeto na bratćeto?

Deteto treba da se podgotvuiuva postepeno. Uře koga ke znaete so sigurnost treba da mu kařete na deteto, koga ke poćne da raste stomakot dozvolete mu da go pomiluva. Treba da go naviknuvate malku po malku uře dodeka e vo stomakot naviknete go da mu zboruva na bebeto za nadvoreřniot svet i da si zamisluva kako mu e vo stomakot. Ako go vklučite vo podgotovkite okolu poroduvanjeto ke si ja olesnite rabotata.

Neodammna poćina dedo mu, neznam kako da mu go objasnam toa.

Sooćuvanjeto so smrtta e mnogu delikaten i teřok moment od řivotot na deteto, gubenjeto na mila lićnost e navistina teřko. Mnogu e teřko da se kaře deka umrel nekoj, sprema koj deteto bilo mnogu privrzano, najdobrata forma e da mu se objavi na jasen, ednostaven i direktan naćin.

Treba da mu se kaře deka dedo mu go napuřtil, deka umrel i deka ke go sekavate sekogař. Potoa, vo zavisnost od religijata, moře da mu se kaře deka e na neboto ili pak vo rajot ili pak deka ne řivee poveke ist řivot kako nařiot.

Naćinot na objasnuvanje zavisu najmnogu od stepenot na razmisluvnje na semejstvoto, vařno e da ne se laře deteto i da bidete smireni dodeka mu gi objasnuvate ovie raboti.

Od pomoř bi mořele da vi bidat prikazni ili raskazi, no pořelno e da mu se dozvoli na deteto da go soćuva spomenot na izgubenata lićnost zboruvajќi za momentite pominati so nea ili pak so zaćuvvuanje na neřzinite predmeti.

Da se bide i da se zboruva za sebe

Go prašavme nevropsihologot

Se prašuvam dali karakterot se razspozanava ušte od rađanjeto...

Sekoj roditel mnogu rano počnuva da uočuva lični crti od karakterot na deteto, no istotaka ponekogaš e svedok na promeni i toa mnogu vidlivi.

Često vo karakterot na deteto prepoznava elementi od svojot temperament i može da se sluči da kaj decata pomalku gi toleriraat "nedostatocite" koi se i nivni.

Do koj stepen može da se izmeni?

Dolžnost na sekoj roditel da dade se od sebe što podobro da go zapoznae svoeto dete, počituvajki go i ona odnesovanje koe nemu ne mu se dopaga.

Različna e situacijata koga neкои aspekti od negoviot karakter se prečka za deteto i za negoviot socijalen život; na primer ako e premnogu sramežljivo i toa go sprečuva pri igranjeto so drugite deca, podobro e da se poraboti na iznaoganjeto na pričinite za takvoto odnesovanje i da se iznajdat načini da mu se pomogne, razgovarajki i so negovite vospituvački.

Kako možam da zabeležam ako ima prečki vo razvojoj?

Razvojoj na deteto e mnogu kompleksen proces vo koj se usvojuvaat golem broj na sposobnosti.

Site deca imaat različen ritam na usvojivanje na ovie sposobnosti, kako primer za motornite sposobnosti e prooduvanjeto kaj decata, neкое samnostojno odi na 10 meseci drugo duri na 15, no toa ne treba da ve zagrižuva.

Se slučuva da neкои deca lazat nekolku meseci, drugi pak nitu probale i se pak i dvata slucai se vo normala.

Ako pak dete na 18 meseci ušte ne odi, bi trebalo da se preispita sostojbata.

Zatoa ako nekoj roditel zabeleži zaostanuvanje na nekoja sposobnost vo odnos na drugite, bi trebalo da porazgovara so padijatarot ili so edukatorite vo gradinkata i na toj način da se sporedi so decata na negova vozrast.

Ima skoro 3 godini i ušte ne se razbira toa što go kažuva...

Razvojot na govorot e mnogu složen proces i može da se uočat mnogu razliki od dete do dete. Potojat takanarečeni univerzalni etapi koi važat za site jazici i go pokažuvaat razvojot na govorot: okolu 13 meseci počnuva da gi kažuva prvite zborovi, megu 18 i 24 meseci gi kažuva prvite frazi i na toj način govorot kulminira t.e. se razviva mnogu brzo; okolu 3ta godina gi kažuvaat skoro site frazi i okolu 4tata pokažuva osobeno vladeenje na jazikot.

Ćerka mi na 2 godini kažuvase skoro sé, no nejzinoto bratče ne!

Veće okolu 2ta godina skoro 70% od ona što go kažuva deteto treba da bide razbirlivo od fonološki pogled. Zatoa ako deteto okolu 3ta godina ima nerazbirliv rečnik ili kažuva mal broj na zborovi i frazi, treba da se pobara pomoš od pedijatar ili specijalist koj će go oceni govorot vo negoviot sektor i vo sklop na celokupniot razvoj.

Dali e vistina deka e različno vremeto koga počnuvaat da zboruvaat devojčinjata a koga momčinjata?

Mnogumina gi imaat ovie razmislivanja, no od aspekt na studiiite za razvojor na jazikot nema nekoja pogolema razlika, fakt e deka među decata koi imaat poteškotii pri govorot poveke se momčinja, no pričinata za toa ušte ne e poznata. Bi trebalo da se napomene i deka docnenjeto na govorot može da bide i od nasleden karakter .

Moeto dete pelteči pomalku, i ne gi povtoruva zborovite koi veće gi znae...

Može da se sluči da deca megu 3 i 5 godini pokažat znaci na peltečenje, toa se slučuva vo stresni situaciji, ovoj sindrom vo odredeni momenti može da se podobruva ili vložuva, no vo pogolem broj slučai se gubi okolu 6ta godina.

Najvažno e na deteto da ne mu se sozdavaat pogolemi poteškotii ,da mu se dozvoli da se doiskaže i da ne se preteknuva so zborovi ako veće se razbira toa što saka da ni go kaže. Ako sindromot e postojan, bi trebalo da se razgovara so pedijatar.

A dvojazičnost? Dali e dobra rabota ili ne?

Kaj nas e se pogolem brojot na decata so dvojazičnost. Se raboti za edna forma na dvojazičnost narečena i "različna sredina/različen jazik"vo ovie slučai decata vo domot go zboruvaat majčiniot jazik na nivnite roditeli a vo gradinkata ili učilištata go zboruvat jazikot na zemjata vo koja se naoѓaat. Spored site istraživanja za jazikot na decata so povekejazičnost se sreќava tvrdenjeto deka ovaa pojava ne go zabavuva razvojt. Duri e dokažano deka roditelot podobro ja izvršuva ulogata na roditel zboruvajќi go svojot majčin jazik. Roditelite koi se prinudeni da zboruvaat italijanski rizikuvaat da se namali bliskosta meѓu niv i nivnoto dete.

Spored mene moeto dete e premnogu živo...

Skoro site deca se vedri i sekogaš aktivni što im pomaga pri zapoznavanje na svetot,živosta na decata pretstavuva stimuli za vozrasnite. No,decata koi se premnogu živi imaat problem pri istraživanjeto na seto ona što gi opkružuva. Vnimanieto kako druga sposobnost e proces koj treba sozreva i da se razviva postepeno, no toj proces ne zavisi samo od sozrevanjeteto no i vidot na nastani koi deteto ke gi doživee.

Postojano go karam, no ne me sluša...

Vsušnost pogolem e rizikot ako postojano mu se karate na deteto a toa se poveke ne se zasega za toa.Treba da mu se pravi društvo pri igranjeteto, bilo da se toa kratki aktivnosti koi mu pravat zadovolstvo. Ponekogaš decata koi se premnogu nemirni imaat imaat potreba od vnimanie, zatoa e važno da se razbere koja e pričinata za takvoto odnesuvanje.

Znači treba da mu pomognam na moeto dete da gi spoznae i da gi iskaže svoje emocii?

Decata ušte od rana vozrast se sposobni da gi raspoznaat svoje emocii blagodarejќi na roditelite koi pred decata gi prepoznavaat tie emocii.

Bebinjata ne znaat deka plaćat bidejki se gladni,no majkite go razbiraat plaćot i go hranat bebeto so što im pomagaat pri razlikuvanjeteto na emociite i potrebite.

So tekot na rastevanjeteto treba da im se zboruva jasno na decata ("gledam deka si naluten", "ova go sakaš najmnogu neli"), i izrazuvanje na emociite bilo da se tie negativni ili pozitivni, kako što se strav ili negoduvanje.

Koga e naluten ima silni ispadi koi me plašat!

Koga treba da se spravite so situaciji na protivenje, ne treba da pokažuvate strav, da mu popuštate i da se čuvstuvate vinovni za odnesuvanjetu na deteto, naprotiv treba da mi pomognete da ja razbere situacijata i da gi razvie negovite sposobnosti za toleriranje na frustraciite. Okolu vtorata godina ova borba e se poprisutna bidejki vo toj period deteto se stremi kon osvojvanje na negovata samostojnost.

Koga počnuvaat da gi počituvaaat pravilata?

Vo prvite godini od životot decata ne gi prifakaat pravilata i zabranite bidejki gi smetaat za nedovolno razbirlivi, no potoa sfaakaat deka zabranata vsušnost ima zaštitnicka uloga, na primer da se izbegne nekoja opasnost. Decata gi učit pravilata od roditelite, možeme mnogu da im pomogneme na našite deca preku koristenje na pravilata so jasnost. Edno po edno pravilata se učit i se prifakaat, za nekoj treba poveke za nekoj pomalku vreme, no se pak pravilata gi postavuvaat roditelite ne decata.

Kako i na koja vozrast može da se objasnat polovite razliki pomegu mažite i ženite?

Decata gi otkrivaat razlikite ušte pred da im se zboruva za niv. Polovata razlika vo prvite godini od životot se javuva kako rezultat na fiziološkata ljubopitnost i interesot za različnosta, najčesto za fizičkata različnost, pritoa važno e da mu se dozvoli na deteto slobodno da ja iskaže negovata ljubopitnost bez toa da mu pretstavuva premnogu tenzii i nervoza. Treba da mu objasni so prikladni zborovi i na miren način deka sme različni i deka taa različnost e osnova na životot.

Kako da gi izbiram prikaznite za mali deca?

Prikazniste koi im se raskažuvaaat na decata služat kako instrument za razvoj na jazikot, kako i emotivniot i afektivniot razvoj i spoznavanje. Tie im davaat možnost na decata da gi spodelat so roditelite sopstvenite čuvstva: preku likovite vo prikaznite decata možat da naučat kako da gi prepoznaat i sovladaat i negativnite čuvstva.

Osobeno vo prvite godini na decata treba da im se čitaat kratki i jasni prikazni od sekojdnevniot život bez mnogu nastani i likovi, i lesno razbirlivi, potoa postepeno se preođa na podolgi prikazni. Na decata im e omileno povtroruvanjetu na istite prikazni bidejki na toj način gi zapametuvaaat podobro i znaat

predvreme što sleduva. Druga rabota e i čitanjeto na mnogu prikazni pred spienje so cel da se odloži na moment spienjeto, zatoa najdobro e ušte na početokot da postavite pravilo edna prikazna i potoa baknež za dobra nok.

Dali gledanjeto televizija se smeta za pogrešno?

Televizijata e važno informativno sredstvo i ne treba da se demonizira iako bi možela podobro da si ja izvršuva svojata zadača. No, rabota na roditelite e da oderedat koi programi ke gi gledaat i kolku dolgo, potsetuvajќi sekogaš deka televiziskite poraki se ednonasočni i gledačite se pasivni. Mnogu e važno da roditelite znaat koi programi decata gi gledaat i se preporačuva da gi gledaat zaedno, na toj način decata ke možat da postavuvaat prašanja i da dobijat odgovori za ona što ne im e jasno.

Stravovi i sigurnosti

Go prašavme psiholot

Kako da se spravime so problemite so spienjeto?

Bebinjata se razlikuvaat edno od drugo vo odnos na reguliranjeto na sonot-budenjeto-ishranata i plačenjeto vo tekot na denot. Sonot bez somnevanje ušte na početokot od životot gi izrazuva našite lični naviki. Možat da se sretnat bebinja koi lesno i spontano se naviknuvaat na ovie momenti i bebinja koi imaat poteškotii pri reguliranjeto na ovie naviki i ovie često imaat potreba od pomoš od vozrasnite za nivna postepena organizacija.

Možebi se plaši da zaspie?

Da. Počnuva da primetuva deka spienjeto pretstavuva gubenje kontakt – vizuelen, perceptiven i komunikativen - so ličnostite i predmetite so koi bilo vo tekot na denot. Spienjeto go doživuva kako oddeluvanje od seto ona što mu pretstavuva zadovolstvo i vzbuda, ili pak isklučuvanje na nadzorot vrz vistinskiot svet, eden vid razdelba.

Što bi možela da napravam za da go smiram?

Decata se naviknuvaat na momentite pred i posle spienjeto: sakaat da se osiguraat deka ne nastanuvaat promeni dodeka tie spijat, sakaat da znaat sto gi očekuva koga ke se probudat. Zatoa decata imaat posebni rituali pred odenje vo krevet, bilo doma ili vo gradinka: voobičeenata prikazna, isti ot raspored na dejstva, istite predmeti i istite ritmi.

Ponekogaš e nesvatljivo za roditelite kako decata cvrsto se koncentriraaat na detskite naviki, no tokmu ovaa očigledna nepromenlivost ja dava osnovata za afektivna sigurnost. Od ovie situicii decata postepeno se osiguraat za svoite sposobnosti i poleka go isprobuvaat stepenot na nivnata avtonomija ,kako što e reguliranjeto na osnovnite biološki potrebi.

A koga ke bidat so drugite deca, ke bide ušte poteško...

Naučno e dokažano deka ušte od najranite meseci decata se silno motivirani kon zapoznavanje na drugi ličnosti: ne samo vozrasni tuku i nivni vrsnici. Pristignuvanjeto vo gradinka pak znači da se bide megu mnogu drugi kako nego, no so načini na odnesuvanje različni od onie na koi toa e naviknato, no

interesot za socializacija i empatija koi se razvivaat mnogu brzo, se dvigatel za gradenje meĝusebni odnosi. Vo tekot na prvite tri godini postepeno drugarĉinjata stanuvaa nezamenliv magnet za atrakcija i komunikacija. Vo gradinkata se raĝaat prvite drugarstva, prvite karanici i prvite konflikti. Seto toa pridonesuva za izrazuvanje na emociite i navikata da se bide zaedno.

Mi se ĉini deka odredeni momenti kako ŝto e menuvanjeto na pelenite se osobeno delikatni...

Sekako, bidejki teloto na deteto e suŝtinata na negovata liĉnost. Prvite kontakti so neguvtelkite deteto gi doživuva reĉisi celosno preku teloto t.e. preku ispolnuvanjeto na negovite osnovni potrebi. Vo gradinkite momentot na presoblekuvanje e mnogu vaŝen del od denot, tokmu poradi golemoto znaĉenje mu se posvetuva osobeno vnanie.

No, istotaka i momentot koga se jade e poseben!

Hranata e eden od osnovnite izvori na zadovolstvo vo site fazi na ŝivotot, jadenjeto so drugite vo site kulturi i tradicii (iako so potrebnite karakteristiki) e simbol na bogatstvo i socialna pripadnost. Da se nauĉi da se jade sam e edno od najvozbudlivite dostignuvanja: toa znaĉi deka ne zavisat poveĉe od drugite. Koga nauĉat da jadat sami, ja preklinuvaat i emotivnata vrska so vozrasnite koi dotogaŝ gi hranele. Vo gradinkata momentot na jadenje e vaŝna rabotilnica za zdobivanje veŝitni koi ĉe napravat da se ĉuvstvuvaat golemi i samostojni pred hranata.

Drug intenziven moment e onoj na preoĝanje doma-gardinka. Bi pomognal nekoj omilen predmet od domaneli?

Preminot od doma vo gradinka isto taka deteto moŝe da go doŝivee kako razdelba od svoje voobiĉaeni naviki i od luĝeto od negovoto semejstvo. Ova vaŝi osobeno za deca pomali od edna godina, bidejki seuŝte nemaat razvieno stepen za kognitivna sposobnost, t.e da razberat deka luĝeto i omilenite predmeti seuŝte postojat, iako nemoŝe da gi vidi i dopre. Promenata na sredinata ne e negativna, no vaŝno e da koga decata se sooĉuvaat so nov moment moŝat da koristat nekoj svoi predmeti (nekoja igracka ili maramata na majka si itn.) koi mu sluŝat kako eden vid "most" koj im ovozmoŝuva da imaat emotivna vrska so svoeto semejstvo.

Dali deteto gi sogleduva razlikite vo odnos na pravilata vo gradinkata i doma ?

Nesomneno kontekstot za život vo grupa, kako na primer gradinkata, ovozmožuvaat adaptacija na opšttestvenite pravila, blagodarenie ne samo na profesionalnosta na vospituvачkite, golema uloga igra i imitacijata na odnesuvanieto na svoite drugarčinja. Imitacijata ušte od prvite meseci pretstavuva edna izrazita sposobnost koja go pottiknuva razvojot na mentalnite, emotivnite i socijalnite sposobnosti.

Ponekogaš mislam deka nas roditelite pomalku ne počituvaaat...

Doma e poteško od poveke pričini: od izmorenosta na roditelite i faktot deka familijarniot život zadava mnogu drugi obvrski i poradi niv ne može da se posveti dovolno vreme na deteto i da se ispolnat očekuvanajata i baranjata koi go karakteriziraat odnosot na sekoja majka/tatko so svoeto dete. Kaj decata sposobnosta za samostojno dejstvovanje se uči preku pravila prvično postaveni od vozrasnite a izvor na pogolemo zadovolstvo e sposobnosta za nivno počitovanje, bidejki samata taa svesnost ni ovozmožuva da staneme samite sebe si vladeteli.

Pravilata vo gradinkata poveke gi počituvaaat!

Postavuvanje granici,osobeno počnuvajki od vtorata godina, ponekogaš e teško za roditelite, osobeno onie koi koga deteto bilo pomalo se trudele da mu go zadovolat sekoe negovo baranje. No,rastenieto bilo od emotiven pogled bilo od psihicki, znači isto taka i reguliranje na svoite vnatrešni impulsi i prifaćanje na postavenite pravila vo različni opšttestveni sredini vo koi toa se naoća.

Mi se čini deka vo gradinkata poveke gi sluša vozrasnite...

Niz preminot od doma vo gradinka,po prvot period na prilagoduvanje, decata se vo sostojba da gi svatat specifičnostite na sekoj ambient i negovata organizacija. Se slućuva da roditelite ne možat da poveruvaat deka nivnoto dete vo eden sosema različen ambient se odnesuva na način za niv nepoznat, no toa e sosema normalno, bidejki sposobnosta za spoznavanje i prisposobuvanje na različni okolnosti se состоi vo besprekornata fleksibilnost na covećkiot um.

Kako e vo gradinka

Ja prašavme vospituvačkata

Ambientot vo gradinkata e prijaten i održuvan ,no za deteto e поваžno...

Toa e vistina, za deteto prviot kontakt so sredinata e preku vospituvačkite. Zatoa nasmevka na edukatorot e prvoto "mesto" na koe se zadržuva. Možete da zabeležite, deka na početokot pogledot na deteto šeta od liceto na eden do liceto na drug vozrasen kako da prašuva i da bara potvrda dali može da mu veruva; doverba koja ke može da ja potvrdi preku ona što ke mu go prenesat negovite roditeli.

Mesto so mnogu svetlina, polno so raboti za igranje a vo isto vreme i mesto za relaksacija.

Vsušnost, ambientot e sostaven zemajki gi vo predvid potrebite na decata i nivniot razvoj. Bilo da se toa svetlata ili upotebenite boi se e so cel da se napravi edna mirna i dopadлива atmosfera; ima mali i ograničeni prostori kako i prošireni za igranje so drugarčinjata, igračkite se namestani taka da edni bidat dostapni a drugi ne, vo zavisnost od potrebite.

Mi izgleda deka održuvanjeto e dosta temelno, neli?

Se razbira. Postojat strogi pravila vo odnos na održuvanjeto na higienata i čistotata, kako važen faktor za održuvanje na zdrava sredina. Postojat , na primer ,navlaki od kesa koi se oblekuvaat vrz čevlitate, gi oblekuvaat vozrasnite koga vleguvaat vo zanimalnite, i na toj način ne vnesuvaat nečistotii od nadvor.

Za koja cel se izložuvaat fotografiite?

Možat da se vidat zakačeni sliki ili pak naredeni vo album. Zakačenite sliki mu davaat na deteto čuvstvo na pripadnost "ovde sum i jas", onie od albumot mu pomagaat da gi sogleda detalite i da gi spodeli so drugarčeto. Ubavo e da se vidat decata kao izvršuvaat odredeni aktivnosti, gi imenuvaat drugarčinjata i neštata koi gi naučile. Izloženite sliki pak ja pretstavuvaat gradinkata so personalot i zboruvaat za iskustvata napraveni vo toj period.

Roditelite zaedno so decat možat da gi komentiraat. Često imaat i album so sliki od semejstvoto ,toa e mnogu važno za deteto bidejki na toj način toa ima prilika da go vidi semejstvoto, pokažuvajki na vospituváčot odredeni lica i možebi raskažuvajki za nekoj od niv.

Može li da go zbuni prisustvoto na poveќе prostorii?

Ureduvanjeto na prostorot e osmislen taka što toj ke bide lesno prepoznaten za koja aktivnost služi. Se e prisposobeno za decata i sekoj del e napraven da mu pomogne pri definiranjeto na momentite i da se čuvstvova udobno. Site aktivnosti se so osmisleni sodržni i vremetraenje taka da mu budat prijatni na deteto.

Na primer, kako?

Sekoe dete so svojata grupa pogolem del od denot pominuva vo svojata zanimalna , podelena na poveke "oddeli": prostori vo koi se dviži, čita, si igra, gradi, itn. Postoi i agol za relaksacija sostaven od pernici i dušeci kade može da se opušti i da se relaksira.

Kako se malite,znaat li da si igraat vo grupi?

Sekoe dete stanuva člen na grupata mali ili golemi vo zavisnost od negovata vozrast: po pravilo grupata na malite broi 6 deca na vozrast do 18 meseci, a golemite se po 9 deca na vozrast od 18 meseci do 3 godini. Na pocetokot decata igraat po dvajca, potoa po trojca, pri što učat načini kako e da se bide zaedno vo grupa i kako se sovladuvaaat malite sekojdnevni konflikti, kako na primer želbata za igranje so istata igračka vo istiot moment.

So kolku vospituváč/ki deteto će komunicira ?

Po navika zboruvame samo za vospituváčki bez da zememe vo predvid deka postojat i vospituváči. Ne e mnogu voobičaeno, no prisustvoto na maška figura vo gradinkata e mnogu važna bidejki so toa e porealna preststavata za dvajcata riiditeli. Sekoja grupa ima glaven edukator, toa e figura koja e prisutna vo najvažnite delovi od denot, i ima za zadača da ja konsolidira grupata. Toa e taa (ili toj) koja go prečekuva deteto na prviot sostanok i na koja go pretstavuvate vašeto dete i negovite naviki,i koja podocna ke ve informira za negovite napredoci. Vospituváčot e del od grupata za rabota od koja isto taka e del i vnatrešniot koordinator koj gi poznaava site deca od gradinkata

kako i nívните rodíteli i sekogaš stoi na raspolaganje za bilo koja potreba ili informacija.

Poradi toa što decat imaat različni potrebi imaat i različni naviki...

Oddelot so najmalite e potivok, malite lazat slobodno, nekoje se obiduva da go napravi prvot čekor so pomos na vospituváčkata, drugo se iskačuva na policite treto pak dremnuva na tepisonot. Sekako plačot ne zaostanuva, no vo pregratkite na vospituváčkite brzo prestanuva. Najrazdvižen e oddelot na golemite: decata gi baraat omilenite igrački, slušaat nekoja prikazna ili pak pesnicka. Oddelite se mnogu osmisleni i okarakterizirani na toj način da go privlečat vnimanieto na decata i da gi stimuliraat da gi isprobaat.

Koj e zadolžen za jadenjeto?

Vo gradinkata ima gotvač koj gotvi za site deca. Site jadenja se prigotvuvaat sekojdnevno od strana na gotvačot sledejki ja tabelata za pravilna ishrana izgotvena od strana na provinciskiot nutricionist. Osven gotvačot ima i pomošnici, eden od niv e sekogaš vo kujnata so gotvačot i mu pomaga pri nosenje na jadenjeto na decata. Drugite pak se odgovorni za čistenje na prostoriite na gradinkata kako vnatrešnite taka i dvorot.

Na masata poleka se snajduvaat neli?

Na red, golemite se kelneri, zaedno so učitelkíte gi mestat masite. Momentot na jadenje e osmislen so posebno vnimanie, bi bilo lesno koga decata sami ke sednat i ke gi probaat novite jadenja koi dotogaš ne gi probale. Ima deca koi jadat se, drugi pak imaat poteškotii pri jadenjeto, zatoa vospituváčkite im nudat različni jadenja, ostavajki gi "sami" da probaat, sepak kontrolirajki gi, gi mamat da go probaat ponudenoto jadenje no bez prisiluvanje. Najmalite imaat drug način na jadenje, vospituváčot sednuva na centarot na masite i taka uspeva da im pomogne na site.

Isto i na decata na koi im se dava vo usta im se dodeluva lazička da se naviknuvaat na samostojno jadenje. Obrokot e isto taka možnost za socijalizacija i započnuvanje na prvite razgovori meѓu decata, moment koga so pomoš na vkusovite se razvivaat prijateljstva.

Kako e osmisleno igranje?

Igrata e osnovnata aktivnost na deteto, no celta ne e samo želbata za igranje tuku spoznavanje i komuniciranje. Može da se kaže deka decata "učat kako se raste".

Vo gradinkata se isprobuvaat igri opredeleni za sekoja vozrast, i porazlični od onie što gi igraat doma: dviženje, opipivanje, mesenje, pripremanje, prepravanje, valkanje...

Se razbira i vo gradinkata na krajot se se stava na mesto, toa e pravilo koe se doživuva kako igra. Ponudenite igri se spored programata koja gi ima vo predvid potrebite na decata.

Imaat predvideno rabota so prirodni materiali no i so nesekojdnevni predmeti? I nepoznati so cel da se stimolira kaj deteto želbata za istraživanje.

Se pravat li zabavi?

Se razbira i toa mnogu ubavi. Ponekogaš imame i specijalni nastani kako zabavite so roditelite ili pak ruček vo društvo na decata od drugite gradinki. Ponekogaš i grupi na roditeli potpomognati od vospituvачite podgotvat nekoja pretstava, sekogaš so golem uspeh.

Se razbira ubaviot početak na denot gi olesnuva rabotite.

Ova važi kako za decata taka i za vozrasnite. Zatoa na momentot na dočekivanje i razdeluvanje od roditelite mu se posvetuva osobeno vnanie. Sredbata so vospituvачot se slučuva sekogaš na istoto mesto, na toj način deteto se čuvstvuvaa posigurno. Brzata smena na pogledi, infrmacij, dogovorot meѓu vozrasnite mu ja davaat podrškata koja mu e potrebna pri izleguvanje na roditelot.

Ima li i programirani aktivnosti?

Okolu sredinata na pretpladneto se izvršuvaat programirani aktivnosti koi se različni za sekoja grupa i se menuvaat sekoj den. Ovie aktivnosti se izvršuvaat vo posebni prostorii so različna namena : motorni aktivnosti, crtanje ili rabota so racete (mesenje ili pretočuvanje).

Site ovie aktivnosti se definirani za zabava, kreativnost, počitovanje na pravila i pokažovanje na sposobnosti. Vo laboratorijata za crtanje na primer, ima sekakov vid na boi, onie koi se koristat so race ili pak drugi koi se koristat so četka kao i različni površini kako što se tablite za crtanje ili pak masičkata, ili pak listovi kade se ostavaat tragi od racete i nozete. Vo salata za vežbanje pak ima dušeci i meki geometriski figuri od koi može da se izgradat skali, tunel, cilindar so pomoš na koi pravat skokovi i se prevrtuvaat, izleguvaat i vleguvaat, držat ramnoteža ili paĝaat...

Celata grupa li učestvuva?

Zavisi od tipot na aktivnostite i objektivite koi treba da se dostignat. Nekoi se za celata grupa, drugi pak za nekolku deca. Vo gradinkata dvorot ne im nedostasuva ni najmalku bidejki golem del od aktivnostite se održuvaat na otvoren prostor, od igrice vo snegot do onie vo malite bazeni, a ponekogaš i jadat pod senkite.

Učat i kako da se podgotvat za određeni raboti...

Pred da sednat na masata vospituvačkata gi pridružuva decata vo banjata kade se ĝi mijat racete i vo tekot na denot ima momenti odvoeni za presoblekovanje i nega na teloto. Vospituvačkata gi imenuva dejstvata koi gi vršat, so što mu se dava možnost na toj način i samoto dete da gi izvršuva samostojno dejstvata na svoeto telo, telo koe poleka dobiva forma i vo psihata na deteto.

Momentot za odmor e ist za site?

Na site se počitova vremeto zaspjenje, najmalite možat da spijat vo bilo koj del od denot koga imaat potreba. Posle sekoj obrok sekoe dete odi vo svojata soba za spjenje i vo sopstvenoto krevetče. Vo gradinkite se pripremeni sobi za spjenje posebno za malite posebno za golemite deca, krevetčinjata se niski ili so spondi na koi sekogaš ima nekoj omilen predmet koj ima pomaga da se opuštata i da zaspijat.

A posle budenjeto?

Posle budenjeto, decata odat vo banjata kade što eden vospituvač gi presoblekuva im gi promenuva pelenite, im pomaga da se oblečat, načešlaat i da si stavat krema. Potoa decata se vraćaat vo svoite zanimalni, nekoi vednaš se

vpuštaat vo igra nekoj ostanuvaat vo pregratkite na vospituvačkite ,dodeka počnat da doáaat roditeite se sobiraat site i jadat užina.

Koga doáaat drugite roditeli nekoje dete se počuvstvuva osameno?

Ne,zatoa što na sekoje dete mu se posvetuva vnimanje. Decata što ostanuvaat poveke se zabavuvaaat so vospituvačot od dopolnitelno vreme, koj ima podgotveno drugi igri od sloboden karakter.

A ako e "naluteno"poradi mojata otsutnost?

Momentot koga roditelot doáaa po deteto e mnogu važen premin i poln so očekuvanja kako za deteto taka i za roditelot. Može da se sluči da deteto negoduva i ne saka da gi ostavi igračkite ili drugarčinjata, no vospituvačkata na najdobar način ke go reši problemot.

Gradinkite vo Trentino

Struktura i organizacija

Koi vidovi na gradinki postojat vo Trentino?

Provincijata Trento ima golem izbor na socio-edukativni gradinki za deca od 0-3 godini, meѓu koi se opštinskite gradinki, gradinkite na rabotnite mesta i familijarnite gradinki (tagesmutter). Celta e da im se obezbedi na semejstvata raznovidnost na moŹnosti za socio-edukativno obrazovanie kako i podrška i griža za decata na taa vozrast.

Najprvo se pojavile gradinkite(jasli)

Dobredojdovte vo gradinka, ja pretstavuva gradinkata, i e esencijalen element od mreŹata na usluzi posveteni na decata od 0-3 godini, najbarano i najstaro, postoji od pred 40 godini. Prvite drŹavni gradinki postojat od polovinata na 79te godini, najprvo se pojavuvaat vo golemite centri proŹiruvajki se podocna i vo planinskite mesta.

Vo Italija e relgularana so zakonot od 1971

DrŹavata go donese prvot i edinstven zakon, br.1044, 1971, sodrŹi opŹti linii, a na od niv se rakovodat i regionalnite zakoni. Vo Trentino vo 1978 godina beše donesen zakonot so broj 13, koj beše nasleden od onoj so broj 4 od 2002 godina, so slednite izmeni. Denes vo pokrainata postojat 85 gradinki, so vkupno 3131 mesta (podatoci od Januari 2012).

Zemame od zakonot nekolku klučni koncepti:

edukativna ustanova so obrazoven karakter

"Gradinkata e obrazovno-socijalna ustanova za deca od 3 meseci do 3 godini. Taa zaedno so semejstvata na decata pridonesuva za razvojot i razvivanjeto na nivnata ličnost, neguvanje na čuvstvoto za socijalizacija, psihofizickiot razvoj i razvojot na nivnite kognitivni e emotivni potencijali.

Sistem na usluzi

Sistem t. e moŹestvo od site usluzi prisutni na teritorijata koi imaat za cel da obezbedat kvalitetna i ramnopravna ponuda na celata teritorija na provincijata. Da se bide del od ovoj sistem e

garancija koja gi uveruva korisnicite deka site socijalno-
edukativni usluge nudat odredeni kvalifikaciji kako na primer:
pravoto na upis spored odredena vozrast, vključvanje i
integracija na decata so posebni potrebi ili pak problemi od
socijalni i kulturni karakter, homogenosti na stepenot na
obrazovanje na personalot ili obukata za odredena namena,
kako i akcijite za kontinuitet so gardinkata.

Upravuvanje

Gradinkite vo trentino se državni i se upravuvani od strana na
opštinite, so što ovozmožvaat koristenje na uslugite na site deca
prisutni vo nivnata opština.

Opštinite možt da izberat dva načini na upravuvanje:

- *direktna*, t.e so svoj personal
- *indirektna*, t.e preku doveruvanje na socijalni zadrugi.
Vo ovoj slučaj izborot na model na funkcioniranje i na
personalot e na zadrugata, no opštinata ostanuva
sopstvenik na uslugata i e odgovorna za dobroto
funkcioniranje isto taka samata taa e referent za
građanite.

Organizacija

Opštinite se zanimavaat so organizacijata na uslugite. Taa se
sostoi od različni fazi koi počnuvaat so programiranje na
stepenot na razvoj na uslugite koi treba da se vključat pa se do
nivnata realizacija. Postoi i operativna faza koja obezbeduva:
formi na koordinacija i sorabotka među ustanovite, vključvanje
na semejstvata vo odredeni obrazovni proekti, dava predlozi
na nadležnata ustanova, i vrši obuka na personalot.

Ekonomsko učestvo

Zadača na opštinata e da gi odredi kriteriumite za iznosot na
ekonomskoto učestvo na korisnicite vrz osnova na socio-
ekonomskite i posedovnite uslovi na semejstvata.

Veštini

Osven komunitite i provincijata učestvuva vo razvojt na uslugite
za rano detstvo so aktivnosti za programiranje na provincisko
nivo kako i prezemanje inicijativa na različni nivoa:

- *strukturna i organizacijska* :gi odreduva uslovite i
minimalnite standardi na uslugite, minimalniot i
maksimalniot broj na istite i odnosot vospituvč/dete;

- promocionalna i kulturna : so inicijativi za širenje na kulturata vo ranoto detstvoto, istraživanje i dokumentacija za promoviranje na znaenieto i vnimanieto vo ovoj period;
- kvalitativna i pedagoška: so aktivnosti za koordinacija i pristap kako i obuka na personalot;

Obuka:

Kvalifikacijata na obrazovniot kadar e eden od indikatorite za kvalitetot na obrazovnite uslugi i zatoa mu se posvetuva osobeno vnanie.

Postojat dva vida na intervencii koi se nudat sekoja godina: edna na opšto nivo obezbedena pd strana na provincijata koja poseduvajki primarna nadležnost vo ova oblast ,izrabotuva programa za obuka na celiot obrazoven kadar koj raboti vo ustanovite koi pripagaat na ovoj sistem.

Toj plan se odreduva vrz osnova na predlozite usvoeni so onie koi upravuvaat so uslugite vklučuvajki gi oraganizaciskite aspekti za rabota ,monitoring i verifikacija; i drugoto koe se promovira samostojno .

Pedagoška koordinacija:

Gradinkite imaat pravo na dva vida pedagoska koordinacija:

- kordsistem, e vo nadležnost na provincijata, koja preku intervencii i komunikacija so operatorite ja garantira kvalificiranosta i konzistentnosta na uslugite prisutni na teritorijata;
- strukturna koordinacija koja zavisi od individualnite organi na upravuvanje i ja ima funkcijata na vnatrešno upravuvanje,sproveduvanje na grupi za rabota i podgotovka na obrazovni proekti.

Mreža na uslugi

Mrežata na uslugi, so gradinkite, dopolnitelnite uslugi i familijarnite gradinki e vo porast vo poslednite nekolku godini, podatocite od januari 2012 se slednive: 85 gradniki, 2 uslugi od drug karakter, 3 fabrički gradinki i okolu 80 familijarni gradinki.

F.I.O.R.E.
FAMIGLIA, INFANZIA,
ORIENTAMENTI,
RIFLESSIONI EDUCATIVE
0-3 ANNI